

De tre gamle særlinge bag Bjergbakken i Furreby, vest for strandfogedgården

Af Simon Jacobsen

Før i tiden var der plads til særlinge. Nogle af dem husker jeg fra min barndom, da jeg voksede op i Ingstrup i 1950'erne. Blandt disse særlinge var de tre søskende, som boede i nabosognet Furreby i 1800-tallet, og som denne historie omhandler.

De tre søskende boede på en gård helt ude ved kysten, lidt nord for Løkken. Selv om den gamle gård blev jævnet med jorden i 1907, kunne grunden og bygningsrester ses helt frem til, at tyskerne begyndte at bygge fæstningsanlæg i klitterne. Men med denne historie lever fortællingen om de tre gamle særlinge og den faldefærdige ejendom bag ved Bjergbakken videre.

Der kunne skrives meget om den overtro og trolddom, som fandtes i Furreby Sogn, for ikke at tale om alle originalerne. Det vrimlede med originaler blandt de godt 200 beboere, som landsbyen talte omkring midten af 1800-tallet. Et

par af dem var bissekræmmeren "skrædder Peter" og "Twat Jens".

Begyndelsen til denne historie fandt jeg hos fiskeskipper Steen Steensen, som havde et gammelt avisudklip fra Vendsyssel Tidende dateret juledag, tirsdag den 25. december 1951, hvor Peter Engelund beskrev "troldhuset" og "troldfolkene", som de tre søskende blev kaldt. Peter Engelund var avisens lokalredaktør i Løkken i 1950'erne og skrev også vendelbomål-historier under navnet "Klet-Peter". Steen Steensens far voksede op på strandfogedgården i Furreby og var en af de få, som besøgte "troldfolket".

Journalist, forfatter og afholdsagitator Lars Larsen-Ledet beskrev i 1945 i sin livsbeskrivelse "Mit livs karrusel" troldfolket, Det er bl.a. herfra, at en del af de beskrevne hændelser er hentet.

Troldhuset bag Klitten.

Troldhuset bag Klitten.

Det er to underlige, lyssky Væsener, de to gamle, der her har til Huse, Sommer og Vinter gemmer de sig inden Døre, og først om Natten vover de sig ud paa Marken, ingen vil de se og ingen tør de tale med, alle skyer de, fordi de mener sig omgivet af Trolde og Djævle, som kommer til dem i Menneskers Skikkeise og som ødelægger og forhekser deres Korn og Kreaturer, saa Koen ikke vil give Mælk og Faarene ikke bære Uld. Men om Natten saaes Sæden,

og om Natten trækkes Dyrene paa Marken — Dagen igennem holdes de inde i støvte og mørke og smudsige Rum. — Til langt henad Morgen inden kan man se Lyset skinne ud gennem de blygraa Vinduesruder, som den ene Side af Huset er forsvundet med, og lig en enlig, for

OVRE ved en af de smaa Fiskerbyer ved Vesterhavet, et Sted oppe i Nordjylland, ligger et gammelt, faldefærdigt Hus, saa ussel og saa elendigt, at man ikke det kunde give Ly for levende Væ-

I september 1900 bragte ugebladet "Hver 8. Dag" med tilnavnet "Illustreret Ugeskrift" historien om troldhuset bag klitten, som var bopæl for de på det tidspunkt to gamle, underlige og lyssky beboere.

Steen Steensens fætter, Anton Steensen Jensen, bor ved siden af strandfogedgården og har levet hele sit liv dér. Anton kan tydeligt huske, at hans bedstefar, strandfoged Anton Steensen, fortalte sælsomme beretninger om troldfolket, som bedstefaren var nabo til gennem det meste af

livet. Så nogle af fortællingerne om troldfolket er genfortalt af Anton Steensen Jensen.

Gården, som de tre søskende boede på, blev som sagt revet ned i 1907. I dag ligger der et sommerhus på grunden, på hjørnet af Tranevej og Rylevej. Gården eller nærmere

husmandsstedet havde i mange år været så ussel og faldefærdigt, at man ikke syntes, at det kunne tjene som bolig for hverken mennesker eller dyr. Havde det ikke ligget i læ af Bjergbakken, sognets højeste sandbakke, og de andre skærmende klitter, ville stormene fra vest for længst have fejlet det bort.

Gårdens ejere gennem tiden

Gården var en slægtsgård, som havde været i familiens eje i århundreder. I 1720 blev Thomas Sørensen født her; han blev gift med Karen Pedersdatter og overtog gården efter sine forældre. De fik deres første barn, Karen Thomasdatter, i 1745, Peder Thomsen i 1751 og Henrich Thomsen i 1757. Peder overtog gården, og Henrich blev sømand. Datteren var handicappet og boede hos broderen.

I 1801 flyttede Henrich Thomsen hjem til Furreby og overtog gården, da broderen Peder døde. Hans hustru, Karen Kirstine Hansdatter, var en rigtig københavner og meget rap i munden. Hun påstod at være i familie med kongehuset. Hendes barnebarn blev derfor opkaldt efter enkedronning Juliane Marie, som var dronning af Danmark og Norge i sidste halvdel af 1700-tallet. Karen Kirstine fødte en søn, Thomas Sørensen Henriksen, i år 1800.

Thomas Sørensen Henriksen fik sikkert overdraget gården i 1824 fra sine forældre, da han blev gift med Birthe Andersdatter, som også var født i Furreby. Moderen, Karen Kirstine Hansdatter, boede på gården, indtil hun døde, 79 år gammel, den 8. november 1840.

Thomas Sørensen Henriksen og Birthe Andersdatter fik fem børn. Førstefødte Karen Kirstine, født i 1829, blev opkaldt efter sin farmor. Barn nr. to, Juliane Marie, født i 1831, blev jo opkaldt efter enkedronningen. Derefter kom de to sønner, Henrik, født i 1833, men han døde som barn, og Pier, født i 1835. Til sidst en lillesøster, Kirstine, født i 1840.

Alle var de født på gården og hævdede naturligvis, at de var af kongelig byrd, som deres farmor havde fortalt dem.

Om slægtskabets art oplyste familien intet. Men i mere end 100 år mente familien, at der var en slags forbindelse til kongehuset. Flere af de danske konger forlystede sig kraftigt, åbenlyst og resultatrigt med kvinder af folket, så det kunne ikke benægtes, at de tre søskendes påstand om at være af kongelig byrd kunne være rigtig. Det fortælles blandt andet om Christian den 8., at han havde 10 uægte børn.

Sønnen Pier, også kaldet Peder, overtog slægtsgården med 10 skp. hartkorn efter forældrene, og to af hans søstre, Karen Kirstine og Juliane Marie, boede sammen med ham som husbestyrerinder på den lille gård, som havde sammenbygget stuehus og stald fra 1500-tallet med en lille fritliggende lade fra 1700-tallet.

Fyrsteligt boede de tre søskende dog ikke. Laden var god nok, og selv om den var knap 100 år gammel, var den meget solid. Men det 300-årige stuehus og stalden trodsede enhver beskrivelse. Den østre ende lå helt nede på jorden. Taget var sønderrevet, og murene blæst omkuld. Sten, ler, træstumper og gammelt tag var sammenblandet og gav indtryk af en ubeboet ruin. Store åbninger ind til loftet og stuerne forstærkede dette indtryk. Op af ruinen rejste den vestre ende sig, ikke knejsende, men halvvejs på knæ. De klinede lervægge bugtede sig ud og ind. På nordsiden var der en luge og en lav dør, delt i to halvdele. Sydsiden havde et enkelt staldvindue med to snavsede ruder, og mange andre ruder var erstattet med en klud eller et stykke træ.

Her i denne mørke og vaklende ende mod vest boede de tre søskende. Ifølge Larsen-Ledets fortælling mente de tre søskende, at deres kongelige slægtinge havde lovet dem et nyt hus, men det var ikke vedtaget af Rigsdagen endnu, bedyrede Pier, og det kunne også godt vente en stund, for det var et godt hus, det gamle.

De tre søskende

Af samtidige blev de tre søskende skildret som begavede mennesker. Men overtroen havde fået så stor magt over dem, at de var blevet til særlinge. De vidste mere end de fleste af landsbyens beboere. Det var en mangfoldighed af emner, de vidste eller ønskede at vide besked om, lige fra landsbyens begivenheder til, hvad der skete ude i verden.

”Er der noget nyt østerpå”? var Piers bestandige spørgsmål, når nogen mødte ham. Og aldrig så snart var det lokale stof drøftet, før han fortalte nyt fra hoffet. Han var godt informeret om, hvorledes prinsesse dit og fyrste dat gik klædt. Hvilken dag kongen ville rejse til udlandet, og hvad prinsen af Wales foretog sig i fritiden. Hvorledes de forskellige fyrstehuse var indbyrdes beslægtede. Hvornår den og den konge eller den og den prins var født, hvem de var gift med, og hvor mange børn de havde.

Efter hofnyhederne fulgte de udenrigspolitiske - om Tyrkiets beståen som selvstændig stat; om spaniolernes kamp mod amerikanerne, om den fordærvede franske republik og faren for den republikanske statsforms indførelse i det øvrige Europa.

Til slut det indenrigspolitiske - om hvilken fremragende monark Christian den 9. var; om Estrup, Danmarks længst siddende statsministers klogskab og uundværlighed; om nødvendigheden af at bygge en stærk fæstning omkring København og det forkastelige i, at Venstre ikke ville være med til det.

Det eneste emne, de tre søskende ikke berørte, var det religiøse. Når der var folketælling, og der blev spurgt, hvilken tro de tilhørte, svor Karen Kirstine: ”Vi er satan gaalemæ lutheranere!” Kirken gik de aldrig i, og kirkegården gik de i en bue uden om af frygt for korsene. Da Karen Kirstine døde i 1899 som den første af de tre søskende, foregik begravelsen i stilhed, men dog på kirkegården. Seks personer var tilsagt som ligbærere; de løftede kisten fra vognen og hen til gra-

ven. Pier var eneste følge, iført arbejdstøj og træsko. Der var intet gravøl eller sammenkomst, men hun blev skildret som et ualmindelig godt menneske. ”Det var satan tordne mig en sørgelig begravelse”, sagde Pier senere, ”vor kat græd sig ihjel af sorg” fortæller Lars Larsen-Ledet i sin bog.

Nogle gange lod Pier både hofnyhederne og de uden- og indenrigspolitiske nyheder ligge og åbnede op for det, som lå ham mest på sinde. Han og hans søstre var forfulgt af onde ånder, djævle og al anden trolddom, mente han. Bage kunne de ikke, for dejen løb sammen, fordi den var forhekset. Brygge øl kunne de heller ikke, for øllet ville ikke ud af tappen på ankeret. Der var ikke åbning nok, selv om man kunne sætte en arm ind i spunshullet lige til skulderen. Øllet ville ikke ud, det var fortryllet, var de tre søskende overbeviste om.

Det samme gjaldt kipkalven. Den var velskabt i alle henseender og manglede hverken det ene eller andet. Men drikke ville den ikke. Karen Kirstine stak fingrene i munden på den, og den suttede energisk, men vand og mælk afskyede den. Det stakkels dyr blev magrere og magrere, og til sidst måtte det slagtes. Ved slagtningen kom kniven til at skære et par korslignende streger i dyrets hjerte, og så måtte kødet kasseres.

Det fortælles også, at Christen Larsen på Overgård en dag kiggede ind ad døren til fårestien, og dagen efter døde lammet. Naboen Simon standsede et par minutter på deres rugmark, og straks visnede kornet. Hjemme sad Larsen-Ledet på Overgård og trak, i flere hundrede meters afstand, mælken ud af patterne på deres køer, så der ikke kom noget i mælkespanden. Peter Larsen-Ledet stjal på lignende vis deres tørv. De løb langs røde tråde fra Pier Thomsens loft til loftet på Overgård.

Og hvad værre var, så gik det også ud over de tre søskende; de fik også naboernes heksekunster at mærke. Strandfogeden pattede hver nat Juliane Marie, og ”Wolle

Furreby Kirke, hvor de tre gamle særlinge ligger begravet. Billedet er tegnet af Robert Skeel-Gerhardt, søn af strandkontrolløren, som besøgte Pier og Juliane Marie. Tegning: Robert Skeel-Gerhardt. Løkken Museums Billedsamling.

vejmand” prikkede og stak og bed hende i lårene. Lignende angreb var Karen Kirstine og Pier udsat for.

De tre søskende lagde ikke skjul på, hvem heksene og troldene var, og de nævnte dem også ved navn. På trods af det kom de godt ud af det med naboerne. Disse tog ikke al deres trolddomssnak særlig højtideligt, skønt de tre søskende troede på, at alle i landsbyen kunne hekse. Specielt højskole-

folkene skulle man være sig for, for de opflammede gennem dertil anskaffede bøger til trolddom og hekseri. Allerværst var lærere, præster, jordemødre og andre embedsmænd.

Blev en eller anden i landsbyen syg, havde Pier en forklaring på hånden. Det var straf for hekseriet. Nogle gange, sukkede Pier, var det ikke kun folk fra sognet, der gjorde dem fortræd. Desværre var det også mennesker fra alle

kanter af landet, ja, fra hele verden, der var sammenknyttet ved slægtskab, venskab og hemmelige foreninger. Når han sagde det, flammede hans øjne vildt, og han fortsatte: "Men der kommer en hævnens dag, med retsproces, dødsstraf og store skadeserstatninger erindrede Lars Larsen-Ledet, at Pier udbrød.

"Gudskelov", sagde Pier trøstende ind i mellem, "der er også nogle hjælpsomme folk. Der er ham, a går på havet med. Når vi er ene ude, fortæller han mig alting, hvilke planer der nu er lagt og af hvem. Jo, han er en rigtig rar mand. Den slags skulle der være nogle flere af".

De tre søskende forklarede, at hekseriet havde varet, så længe de havde levet, og at deres forældre også var plaget af det før dem, men holdt det skjult. At forældrene holdt det skjult, var rigtig nok. De var nemlig i enhver henseende som andre mennesker.

Karen Kirstine blev engang spurgt, om de havde søgt råd og hjælp mod hekseriet. "Ja, satan tordne mig", sagde hun. "Først søgte vi Jacob Kræmmer, så Maren Kusk og omsider slagter Jacobsen, men det hjalp sgu lige meget. Så gik vi til amtmand Wedellsborg og herredsfoged Lund og senere fuldmægtig Hou, som har trolddomssagerne under sig. Vi kunne fanden brække mig lige godt have spyttet i havet. Så prøvede vi pastor Malmstrøm, han ville ikke have noget med sagen at gøre. Så præsten i Vrensted, han lovede godt, men holdt skidt. Men til syvende og sidst gik vi til de klogeste doktorer i Danmark, kongen og Estrup, og da begyndte det satan gaalemæ at hjælpe. Piers lår var forhekset, men aldrig så snart kongen havde læst brevet, før det var kureret. Derovre har de bøger, hvor det hele er skrevet op. De kan straks se, hvem der er skyldige, og så kan de også jage det onde væk". Men hvorfor jager de da ikke det hele væk, blev der spurgt? "Det gør de satan gaalemæ også. Kongen havde lovet at befri os majdag i fjor. Det kom nu ikke til sæde. Han sagde, det var, fordi tidens fylde endnu ikke var inde. Men

du kan den onde tordne mig tro, den kommer, og så får I alle den straf, I kan tilkomme".

I 1867 anlagde Inger Aa, strandfogedens svigerinde, sag mod Juliane Marie, som havde sagt, at Inger havde hekset en slem sygdom på hende og søsteren Karen Kirstine. Det ville Inger ikke have siddende på sig, og hun ville renses for anklagerne. Pier mødte i retten på søsterens vegne og krævede det halve sogn indstævnet som vidne på, at Inger var en heks. Inger stævnedes den anden halvdel som vidne på, at hun ikke var det.

Ingen husker, hvorledes denne Danmarks sidste hekseproces endte, og tingprotokollen, som Lars Larsen-Ledet gennemgik, indeholder kun et referat fra retsmøderne og ikke nogen dom. Så sagen må vel være blevet hævet. Efter denne episode, der i lange tider satte sognet på den anden ende, gik der 50 år, før nogen protesterede imod at blive beskyldt for trolddomskunster.

Peter Larsen-Ledet, bror til forfatteren Lars Larsen-Ledet, opsøgte i sin ungdommelige iver Juliane Marie. Han ville gøre hende opmærksom på, at han ikke forheksede hendes tørv til at flytte sig ad en rød tråd over til ham, som hun påstod. Peter kom for at skælde Juliane Marie ud, men det var ham, der blev skældt ud og dét efter alle kunstens regler. Så Peter gik slukøret hjem.

Men en dag fik Juliane Marie brug for ham til at pløje sine marker. Hun indfandt sig og bedyrede, at han altid havde været "sont i tsjøn dreng", og det havde Pier også sagt. Derfor havde Pier testamenteret ham en porcelænsfigur af en mand, som en af deres forfædre for 400 år siden havde hentet hjem fra England. Hun sagde også, at der ville ske ham en ulykke, hvis han skilte sig af med porcelænsmanden. Peter blev siden budt

500 kr. for figuren men besluttede at beholde den som et historisk minde om sin hjembys tre besynderligste originaler.

Overgård hvor familien Larsen-Ledet boede. De havde kontakt med de gamle særlinge, som også beskyldte dem for at hekse. Foto: Løkken Lokalhistoriske Arkiv.

Juliane Maries rejser til København

Juliane Marie var den af de tre søskende, som ifølge hende selv havde den tætteste kontakt med kongehuset. Hvert år, fortalte hun, foretog hun en rejse til København og besøgte sine slægtninge. Hun påstod at være indbudt af kongen. Der gik også ofte rapport om den fjerne landsbys store og små begivenheder til Amalienborg. Begge dele, både visitterne og brevene, blev betvivlet af Furrebys beboere. Rigtigheden af brevene blev i hvert fald bevidnet.

Da Pier og Karen Kirstine døde, og Juliane Marie var så affældig, at hun ikke længere kunne mestre pennen, fungerede Lars Larsen-Ledets mor, Tine Ledet, som sekretær. Juliane Marie dikterede, og fru Ledet nedskrev ikke så få både underdanige og fortrolige breve til kongen, først til Frederik den 8. og senere til Christian den 10.

Hvad rejserne angår, er det rigtigt, at Juliane Marie af og til gæstede hovedstaden. Hun fortalte, at kong Christian betalte rejsen, og at hun blev modtaget med fuld honnør. Ja,

majestæten sendte sågar en tjener ned for at møde hende, når han fra slotsvinduet så hende komme. Både kronprinsen og statsminister Estrup blev tilkaldt for at underholde hende, fortalte hun.

Engang, da hun blev syg under besøget i hovedstaden og blev indlagt på Frederiks Hospital, skulle kongen have givet ordre til, at hun skulle plejes bedre end de andre patienter. Overlægen, en professor, var ubehøvlet nok til at sidde denne befaling overhørig. Da det kom til kongens kundskab, at han ikke gjorde spor forskel, blev kongen vred. "Professoren har spist mangen god bid brød ved mit bord", sagde han, "så han kunne godt vise sig lidt mere omhyggelig over for 'en af vore egne!'" . Siden den tid blev professoren ikke bedt til et eneste bal på Amalienborg, skrev Larsen-Ledet om episoden.

Juliane Marie kunne også fortælle om en lige så fortjent straf, som pastor H.P. Malmstrøm i Børglum fik, skønt hans bedstefar var biskop i Viborg. Han havde afvist en klage fra de tre sørlinge over deres landsbybørns trolddomskunster med den besynderlige motivering, at hekseriet ikke sorterede under ham. Under sin næste visit i København indberettede Juliane Marie sagen for kongen og henstillede, at præsten blev forflyttet. Da hun var nået frem til dette ønske, blev kongen pludselig tavs. "Da blev a ræd", sagde Juliane Marie, "for a var bange for, a havde forlangt for meget. Men aldrig så snart var a kommen hjem, før a så i avisen, at den gode Malmstrøm var flyttet til en hel anden egn!" Om det er sandt vides ikke, men han var i hvert fald kun præst i Børglum i seks år 1872 til 1878.

Disse reportager fra hoffet er næsten for gode til at være sande. Det kunne være interessant at finde ud af, om korrespondancen mellem Juliane Marie og kongehuset findes i dag. Brevene fra de tre søskende til de skiftende konger blev i hvert fald skrevet og sendt af sted til kongehuset.

Det kan heller ikke bestrides, at Juliane Marie hvert år drog til hovedstaden. Det var dengang meget usædvanligt

for folk i hendes sociale position og herkomst. Om det var for at gæste kongen, eller om hun havde ærinde på for eksempel fødselsstiftelsen, er der ingen sikre efterretninger om. Hun rejste alene. Hendes spor forsvandt ved Aalborgbåden, rutebåden, som sejlede fra Aalborg til København hver aften fra 1800-tallet og indtil 1970.

Der var ingen, som på noget tidspunkt udspionerede hende. Man sagde, at en af hendes farmors slægtninge drev beværtning i Holmensgade. Hos ham opholdt hun sig, når hun ikke var på Amalienborg. "Københavnerrinden", som Juliane Maries farmor blev kaldt, havde farfaren hjemført til Furreby fra hovedstaden, da han var sømand. Om farmoren var sømandsludder fra Nyhavn, som det blev påstået og bekræftet af sognets præst, der ærligt vedgik, at han kendte hende fra hovedstaden, får vi nok aldrig at vide. Men derfor kunne hun naturligvis godt være af kongelig byrd.

De tre søskendes landbrug

De tre søskendes landbrug var også noget for sig selv. Det var lige så aparte som alt andet, de bedrev. Dyrene var de gode imod. Dog kunne naboerne forhekse køerne, så de ikke ville give mælk, grisene, så de ikke trivedes, og fårene, så de ikke blev med lam og kun gav lidt uld. De havde også en ko, som de med trisser hejste op fra gulvet i stalden, når den skulle malkes, idet de mente, at naboen Peder Kodal stak koen med en syl op gennem det lerstampede gulv. Men ved en enkelt lejlighed, hvor de tre søskende ikke var hjemme, bad de strandfoged Anton Steensen om at malke koen, og de instruerede ham i at hejse koen op fra gulvet, når han malkede den. Strandfogeden malkede koen stående på gulvet, uden at der skete noget, hvilket undrede de tre søskende, da de kom hjem og spurgte til malkningen af koen.

At de ikke havde så mange afgrøder på marken, kunne naboerne godt forstå. De såede først længe efter andre folk og fik derfor som regel heller ikke høstet før langt hen på

Strandfogedgården malet af 'bette Olesen', Christian Olesen, der var nabosøn til strandfogedfamilien, hvor Juliane Marie kom med de strikkede vanter til Pier. Tegning: Christian Olesen. Løkken Lokalhistoriske Arkiv.

efteråret. Rugen såede de som regel først ved juletid, selv om man normalt sår rug fra midt i september til midt i oktober. Byg såede de ikke, før gøgen kikkede sit 'kuk kuk', som den ofte ikke gør før i juni. Gøgens lyde hørte de som 'så byg - så byg'.

Problemet for de tre søskende var, at på det tidspunkt af sommeren var den sandede jord så tør, at sædekornet ikke kunne spire. Deres forklaring på, at kornet ikke spirede og kom op, var, at naboen Peter Kodal tog kornet op af marken. En af naboerne spurgte Pier, hvorfor han ikke såede, når jorden var tjenlig til det, og fik det svar, at det gik efter højere ordre. De ventede besked fra kongehuset. Og så var der jo også djævlene og troldene, som forsøgte at ødelægge det for dem. Når de en sjælden gang fik høstet før oktober, var både

strå og kerner kulsorte. Så det siger sig selv, at kornet, de fik høstet, var alt andet end godt.

Det fortælles, at Juliane Marie engang fornærmede en nabo med sin overtroiske snak, så han ikke døde, selv om man regnede med det. På det tidspunkt var både Karen Kirstine og Pier gået bort. Juliane Marie kom da med et par gode, hjemmestrikkede vanter og bad naboen om at tage dem med over på den anden side af graven til hendes broder Pier, da han sikkert gik og frøs om sine fingre dér, som han altid gjorde, mens han levede. Den syge mand blev så vred over dette forlangende, at han kom sig!

Juliane Marie fik dog de strikkede vanter med til Pier, da Danmarks første redningsmand døde. Hun kom over til strandfogedgården med dem, da strandfogedens far, "Kren

Sti'en", Chresten Steensen, døde den 10. december 1913. Vanterne kom med i kisten, så han kunne afleverede dem på den anden side af døden.

Der var et sted, der var tabu for andre mennesker, og det var deres hus. Her fik ingen lov til at komme ind. Familien var alt andet end gæstfrie. Vovede en nabo sig ind over dørtærsklen, hvad der hændte nogle få gange, kom Juliane Marie farende med udbredte arme: "Jøses satan tá mæ, Pier, der er fremmede", hvorpå Pier kom og forhindrede den formastelige i at trænge videre ind i huset. Posten stak avisen, det stedlige højreblad, op under tagskægget. Når et par mand hvert tiende år kom med folketællingslisten, blev de vist ud i laden og fik et skæppemål som skriveunderlag.

Engang, da hullerne i murene var blevet så store, at en håndværkers hjælp var absolut fornøden, blev en sådan tilkaldt. 'Stakitpisseren' hed han, fordi han havde tilegnet sig en vane, der ellers kendetegner hunde. Han havde en stund fri passage i huset og kom således familiens dagligliv på nært hold. Larsen-Ledet mener dog ikke, at han var en særlig pålidelig kilde, så hans beretning skal nok tages med forbehold.

"Stakitpisseren" kunne fortælle, at de tre søskendes hovednæringsmiddel var brød, dyppet i sirup og dertil halvt kaffe og halvt sirup. Derimod er det tvivlsomt, om hans beretning om to kister fyldt med sølvduker og et skab fyldt med seddelpenge er sand. Så vidt vides, efterlod familien ikke værdier af betydning, da Juliane Marie døde 40 år efter "stakitpisserens" besøg. Da hullerne i murene var lukket, var de tre søskende endnu mere stoppet med beretninger om, hvilke heksekunster landsbyens beboere bedrev. "Stakitpisseren" havde fyldt dem med løgnehistorier.

Af de tre søskende døde Karen Kirstine først, nemlig i 1899. Hun skildres som et ualmindelig godt menneske, et krumbøjet kvindfolk, som om søndagen gik pynteligt klædt, mens hun på hverdage var iført en broget dragt, lap på lap

af forskellige kulører, en sæk som forklæde og en anden som hovedklæde. Hun sås hyppigt trækkende med husets tre grå køer. Børnene var ondskabsfulde nok til at slå kors i vejens sand foran hende. Så sprang hun med køerne efter sig over grøften, thi kors betød forhekselse.

Der gik en snes år, inden der atter kom fremmed hjælp i huset. Da Karen Kirstine var død, blev en kone fra nabolaget ansat til nogle timers ugentligt arbejde i hus, stald og mark. Hun var en skikkelig kone, udvalgt med omhu. Men hvad har fanden ikke at bestille, som forfatteren Ludvig Holberg siger i komedien "Uden Hoved og Hale". Aldrig så snart var hun kommet i huset, før hun begyndte at hekse, og så måtte hun naturligvis afskediges.

Strandkontrollørens besøg på gården

Skønt det kun var meget få, som kom indenfor hos de tre gamle særlinge, lykkedes det alligevel for Løkkens daværende strandkontrollør, C.E. Scheel Gerhardt (Løkkens tolder). Beretningen derom er følgende:

Læge Ludvig Weywadt, der kom til Løkken i 1876 og var læge i byen i en menneskealder, holdt et gilde omkring år 1900. Festen blev holdt i doktorens hus, Søndergade 3, hvor han også havde sin praksis. Huset lå dér, hvor Løkkens sparekasse lå, og i dag er der restaurant i bygningen. "Troldfolkene" kom på tale, og det endte med, at doktoren og strandkontrolløren væddede en bollepunch om, at toldereren kunne få adgang til troldhuset. Han betingede sig, at han måtte tage sin guldtressede kasket med sig, da han mente, at troldfolket ville have respekt for den. Dagen efter selskabet gik toldereren til Furreby. Han var lidt usikker med hensyn til resultatet af sin tur, men trøstede sig med, at hvordan det end gik, så fik han da del i punchen.

Da toldereren foretog sin tur til Furreby, var Karen Kirstine død, og de to tilbageværende søskende var nu blevet så sære, at de holdt deres dyr indespærrede om dagen. De kom kun

Det var her i Løkkens lægehus, Søndergade 3, til venstre i billedet, at læge Ludvig Weywadt holdt et gilde omkring år 1900, hvor tolder C.E. Scheel Gerhardt deltog. Foto: Løkken Lokallhistoriske Arkiv.

ud om natten, hvor også alt markarbejde blev foretaget, idet de mente, at hverken dyr eller jord da var så udsatte for trolddomskunster. I ugebladet "Hver 8. Dag" gives følgende malende og nøjagtige skildring af tolderens besøg i troldhuset:

"Ensom og forladt lå huset med hældende væg og mosklædt gammelt stråtag, på enkelte steder stivet af med lægter, beklinet og bespigret på alle hjørner og kanter med vinduer og døre lukket og låst - uden tegn på liv - øde og dødt. Pludselig blev stilheden afbrudt af et kobrøl, der kom hende fra den ene gavl, og resolut åbnede toldereren den lille todelte dør, der var anbragt dér. En tung

og stinkende luft slog ham i møde fra det mørke rum. Oppe i en af båsene, ved siden af den hvidbrogede ko, stod en mandsperson og stirrede på ham med vidtåbne, forskræmte øjne. - Er Deres ko syg? spurgte toldereren med sin mest indsmigrende stemme. - Nej, her er ingen syge. Hvad vil De?

- Jeg er den nye toldkontrollør. Jeg vil op og se til Dem og tale lidt med Dem. Hvad er der i vejen med koen? Intet svar.

- Sig mig det kun, jeg vil Dem intet ondt og forstår mig lidt på dyrlægekunsten, har været dyrlæge i mine unge dage. Her løj han groft, men hensigten helliger midlet.

Manden mumlede noget om, at koen ingen mælk ville give.

Løkken toldbygning, der også fungerede som embedsbolig for strandkontrollør C.E. Scheel Gerhardt, der betalte 50 kr. i årlig leje. Ejendommen blev bygget som toldkammer for Løkken tolddistrikt. Distriktet blev nedlagt som selvstændigt distrikt i 1894. Fotoet er fra 1906. Foto: Løkken Lokallhistoriske Arkiv.

Så entrede toldereren stalden, hvad der på en sørgelig måde gik ud over hans hvide lærredsstøvler, og anbragte med et lunt smil sin pegefinger i siden af koen, idet han prikkede hist og her til stor forundring for dyret, der ikke syntes vant til sådan en behandling og af den grund kastede nogle sære, bebrejdende blikke til "dyrlægen".

- Ja, min gode mand, koen fejler intet, den skal blot ud i luften.

De må ikke have den stående herinde om dagen - det er det, der er i vejen. Atter mumlede manden nogle ord, hvoraf toldereren kun opfattede et: trolde.

Men nu gjaldt det at komme ind i selve huset, og for at opnå dette bad toldereren om at se mælken, selv om der var nok så lidt. Noget måtte der jo være, så fed og godt i stand som koen var, mente han.

Juliane Marie og Pier sammen med strandkontrolløren. Foto: Ugebladet "Hver 8. Dag" - September 1900.

Langt om længe fik han manden ud af stalden og hen til indgangsdøren, men her syntes alle gode ord og overtalelser spildte. Han var lige ved at opgave sagen og vende om, da døren langsomt blev listet på klem, og et gammelt, furet kællingeansigt stirrede ham i møde. Så sludrede han løs med kvindfolket, og halvt med magt, halvt med gode ord, lykkedes det ham at komme ind i stuen, og med et sejsikkert smil anbragte han sig på den skrøbelige bænk, der stod ved den ene side.

Mælken kom på bordet i et snavset, skåret krus, og snart gik samtalen helt livligt. Manden tæde op og fortalte om de slemme trolde, mens konen stadig holdt sig tilbage, trykket ind i en krog, mumlende hen for sig, idet hun ængsteligt og dog lidt nysgerrigt kikkede hen på den fremmede mand.

På én gang opdagede toldereren to sakse, der var anbragt over døren til køkkenrummet, og med en resolut bevægelse tog han den ene ned og huggede den ind over indgangsdøren, idet han højtide-

ligt erklærede, at det ikke var så underligt, at trolde kom her. Der var ikke noget, der var værre til at holde den slags tøjeri til huse end netop to sakse over en dør, mens én over døren var et ufejlbart middel imod dem.

Tolderen vandt således sin bollepunch, og senere blev de to søskende i troldehuset så fortrolige med ham, at de lod sig fotografere sammen med ham. Dog vel at mærke uden for huset.

Pier døde den 12. juli 1905, 69 år gammel. Han var født i Furreby den 17. november 1835. Af skikkelse var han en kæmpe, et hoved højere end alle andre. Som ung havde han sejlet på langfart og kunne fortælle livligt om det. Skønt han var godheden selv til daglig, kunne han blive meget vred, hvis nogen kom ham for nær.

Engang var han kommet til Løkken Marked. Da han her opholdt sig i et af teltene sammen med nogle andre mænd,

Løkken Marked, hvor Pier engang opholdt sig i et teltene sammen med nogle andre mænd. Så gik rygtet straks, at der var en trolld, der var kommet til marked.
Foto: Løkken Lokalhistoriske Arkiv.

gik rygtet straks, at der var en trolld, der var kommet til marked. Ungdommen strømmede til og overbegloede ham. Han rejste sig da i al sin væld og truede ad de mange nysgerrige. Det varede kun et øjeblik. Så var de mange unge væk, og han kunne igen drøfte tidens begivenheder med sit selskab. Det fortælles også, at han engang demonstrerede sine kræfter ved at holde en hest ved at gribe fat i dens hale.

Som den sidste overlevende af de tre søskende flyttede

Juliane Marie i april 1907 til et hus ved Hjørring-Løkken landevejen. Huset findes ikke mere, men et nyt er bygget på grunden, nu Løkkensvej 934. Der boede hun hos en slægtning, "Thomas Mæj" (mand), Thomas Nielsen, som sandsynligvis var søn af hendes lillesøster Karen Kirstine. Strandfoged Anthon Steensen købte huset, hovedlodden og to sandskærslodder matrikelnummer 33 a og 17 a, for 2.000 kr. den 1. maj 1907.

Billede fra Furreby, hvor historien om trolldfolket udspillede sig fra 1850'erne til 1920'erne. Til venstre graver Jørgen Larsen-Ledets hus. Maleri: "Julle" fra Løkken.
Løkken Lokalhistoriske Arkiv.

Juliane Marie døde højt oppe i årene i 1921. Hun skulle grangiveligt have lignet en heks - end ikke de rindende øjne og den behårede vorte på næsen manglede ifølge beskrivelserne af hende. I modsætning til sine søskende blev hun skildret som ondskabsfuld. Men måske havde hun også grund til at være det. I hvert fald holdt hendes søskende hende indespærret om dagen i flere år. Kun om natten fik hun lov til at komme ud i luften, og når hun skulle på sine årlige

københavnerture. Når folk, der var sent ude om aftenen, mødte hende snigende om i klitten, flygtede hun. Om det var, fordi hun var ondskabsfuld eller særlig plaget af "trolldom", fortælles der ikke noget om. Furreby-folkene accepterede denne skyhed og konstaterede kun kendsgerningerne. Pier havde sagt, at folk var så onde ved hende. Derfor måtte hun holde sig for sig selv.

Der har været fremsat en formodning om, at hun hvert

Strandfoged Anton Steensen ved strandingsauktion foran toldbygningen i Løkken. Han fortalte sit barnebarn Anton Steensen Jensen om de tre særlinge i trolldhuset. Privatfoto.

år skulle være i omstændigheder med broderen, og at det skulle være årsagen til hendes isolation og familiens særhed og til hendes ture, som ikke gik til kongens slot, men til en fødselsanstalt. Da Pier døde, ophørte de årlige københavner-ture, og Juliane Marie færdedes efterfølgende frit mellem

folk. Da var hun blevet 74 år gammel. Om der er et gran af sandhed i denne formodning, bliver sikkert aldrig opklaret. Juliane Marie har, så vidt vides, ikke selv fortalt noget om grunden til sin indespærring, men tog hemmeligheden med sig i graven.

NOTER

¹ Denne artikel er første gang skrevet i 2016 og revideret i 2024.

² Larsen-Ledet, s. 184.

³ Ibid.: s. 187.

⁴ Ibid.: s. 187.

⁵ Ibid.: s. 187.

⁶ Ibid.: s. 187.

⁷ Ibid.: s. 189.

⁸ Ibid.: s. 188.

⁹ Ibid.: s. 188.

¹⁰ Ibid.: s. 189.

¹¹ Ibid.: s. 183.

¹² Ibid.: s. 183.

¹³ Ibid.: s. 183.

¹⁴ Ibid. s. 183-184.

¹⁵ Ibid.: s. 185.

¹⁶ Ibid.: s. 185.

¹⁷ Ibid.: s. 185.

¹⁸ Ibid.: s. 186.

¹⁹ Ibid.: s. 186.

²⁰ Bollepunch var en drik, som blev lavet af rå æggeblommer rørt med sukker, rom, kanel og kogt vand. Denne drik har sikkert været højdepunktet til gildet hos doktoren. Drikken er opkaldt efter punchskålen eller bollen/bowlen. Beskrivelsen af væddemålet er fra Ugebladet "Hver 8. Dag", september 1900.

²¹ Ugebladet "Hver 8. Dag", september 1900.

²² Ibid.

²³ Skøde på matriklen, 1907. Opbevares privat af en slægtning til strandfogeden, som opkøbte ejendommen.

KILDER:

Ugebladet "Hver 8. Dag" 16. september 1900.

Journalist og forfatter Lars Larsen-Ledets bog "Mit livs karrusel – Bondedreng".

Vendsyssel Tidende den 25. december 1951.

Fisker Steen Steensen Løkken og Anton Steensen Jensen Furreby, der begge kunne huske deres bedstefar, strandfoged Anton Steensen, fortælle sælsomme beretninger om trolldfolket.

FORFATTER

Simon Jacobsen
www.simon-jacobsen.dk

Født den 19. marts 1947 på Mellemgård i Ingstrup. Uddannet isenkræmmer i Pandrup. Lejrchef i Løkken. Chefassurandør i Codan Forsikring i 20 år. Pioner for kristent tv i Norden og skandinavisk chef for GOD TV, den globale kristne tv-kanal i 15 år. Derudover har han studeret teologi i 4 år i Danmark, Storbritannien og Sverige. De sidste 12 år har Simon Jacobsen skrevet en lang række bøger og artikler, og hans forfatterskab spænder vidt, fra Vestkysten, Løkken-Blokhushus, tro og kirkehistorie m.m.